

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוק"לה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ש"פ אחרי, מבה"ח אייר, ה'תשל"ג

חלק ב – יוצא-לאור לשי"פ אמור, ט"ו אייר, ה'תש"פ

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים לבריאה

שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע

לעילוי נשמת

הרה"ג הרה"ח הרב התמים ר' שלום ע"ה

בהרה"ח הרה"ת ר' ארי' דוב ע"ה

איידעלמאן

שליח כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו למדינת מרוקו

למעלה מששים שנה

נלבי"ע יום ועש"ק, ב' דחג הפסח

ט"ז ניסן, ה'תש"פ

ת' נ' צ' ב' ה'

ולזכות

זוגתו מרת גיטל שתחי'

לאריכות ימים ושנים טובות ובריאות

נדפס על ידי ולזכות יוצאי חלציהם

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

ב

בי"ה. טז' אייר תשט"ז

ברוקלין

מחותי הווי"ח אי"א בנשי"ק כו'

מוה' שמואל אבא שי'

שלום וברכה!

לאחרי שתיקתו הכי ארוכה נעם לי לקבל מכתבו מי"א אייר, אשר אף שגם בו אינו כותב אודות עצמו, בהנוגע לבריאותו בגשמיות ובהנוגע לבריאותו ברוחניות, אשר אצל איש היהודי יחדיו יהלכו, בכל זה עצם כתיבת המכתב רצוני לפרשו שהעניינים במסלול ובסדר. ויה"ר שבעתיד יוטבו עוד יותר.

איני יודע המרחק ממקום אחד להשני באה"ק ת"ו, אבל בכל אופן כדאי שישתתף בהתועדות אני"ש בימי סגולה, אשר בודאי יביא זה חיזוק ועידוד רוחו והתרוממות הנפש. וע"ד פתגם של רבנו הזקן בעל התניא והשו"ע "וואַס אַ חסידישער פאַרבריינגען קען אויפטאָן קען אפילו המלאך מיכאל ניט אויפטאָן".

בברכה לבשו"ט מתוך בריאות הנכונה והרחבת הדעת

מ. שניאורסאהן

ב

מצילום האגרת. נדפסה בתשורה (ונקרט, תשע"ט).

מוה' שמואל אבא: שפירא, זכרון יעקב. אגרות נוספות אליו — אג"ק חט"ו אגרת ה'תנב, ובהנסמך בהערות שם.

פתגם של רבנו הזקן: ראה אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח אגרת תשפד (ע' תיג). וש"נ.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ אמור, ט"ו אייר הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חלק שני מהתועדות ש"פ אחרי, מבה"ח אייר ה'תשל"ג, הנחה בלתי מוגה (חלק ראשון י"ל לש"פ אחרי-קדושים).

*

בתור הוספה — מכתבים (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

י"ג אייר, ה'תש"פ,

שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע,

ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2020 by

LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5780 • 2020

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

הוספה

א

בי"ה. כח' ניסן תשט"ז
ברוקלין

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה' יהודא שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ה ניסן, ולפלא שאינו מזכיר דבר איך ניצלו ימי חג הפסח בנוגע להתלמידים והשפעתם עליהם, ובפרט שהרי חה"פ הכנה הוא לקבלת התורה, שזהו ענין ישיבה בכלל וישיבת תו"ת בפרט וביחוד, ובמילא מובן שזהו ענינם העיקרי של הר"מ והר"י דהישיבה. ולתמי' שגם על ענינים פשוטים צריך לעורר להזכיר ולבקש.

ובמ"ש חוות דעתי אודות נסיעת זוגתו שתליט"א לבקר בנס כלתם ויו"ח שיחיו, — בכלל נכון הדבר, אלא שצריך להתייעץ עם הרופא שטפל בה, אם צריכה היא לאיזה הוראות בנוגע להנהגה שם, מפני שינוי המאכלים, וכן אשר עתה מתחיל שם החורף וכו'. ולעשות כהוראתו. ובהנוגע לאופן הנסיעה, אין כדאי הטלטול כשבועים באני', כיון שרובא דרובא נוסעים עתה באוירון.

ברכה לבשו"ט בענינים הכללים, שבמילא יהיו ג"כ בשו"ט בענינים הפרטים.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

א. קווינט, המזכיר

א

מצילום האגרת. נדפסה בתשורה (גרָאָסס, תשע"ט).
מוה' יהודא: חיטריק, מאַנטרעאַל. אגרות נוספות אליו — אג"ק חכ"א אגרת ז'תתכח, ובהנסמך בהערות שם.
לבקר בנס: מו"ה צבי הירש חיטריק — ריָאָ, בראָזיל.

יד. נהוג ללמוד ענין בפירוש רש"י בפרשת השבוע, וכרגיל לאחרונה — מתעכבים על זה שרש"י אינו מפרש ענין שלכאורה אינו מובן בפשטות הכתובים, והרא"י, ששאר פשטני המקרא נעמדים על זה, ויש ביניהם חילוקי דעות בפירוש הענין, ואילו רש"י אינו מתעכב על זה. ובנוגע לפרשתנו, הנה מיד בהתחלת הפרשה מבאר רש"י מ"ש "אחרי מות שני בני אהרן", בתור הקדמה לציווי לאהרן "ואל יבוא בכל עת אל הקודש" — "משל לחולה שנכנס אצלו רופא, אמר לו, אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב, בא אחר ואמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך שמת פלוני, זה זרזו יותר מן הראשון, לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן".

ועפ"ז צ"ל שהחטא של בני אהרן הי' בכך שנכנסו לקדש הקדשים, ובגלל זה מתו, ולכן, הענין ד"אחרי מות שני בני אהרן" הוא הקדמה מתאימה לציווי לאהרן ש"אל יבוא בכל עת אל הקודש", "שלא ימות כדרך שמתו בניו".

וכאן נשאלת השאלה: היכן מצינו שנדב ואביהוא נכנסו לקדש הקדשים — בפסוק נאמר רק "ויקריבו גו' אש זרה"⁸⁹, אבל לא נזכר כלל אודות הכניסה לקדש הקדשים?

וכמ"ש הרמב"ן על דברי הראב"ע: "וזאת הפרשה לאות כי בני אהרן הכניסו הקטורת לפנים מהפרוכת" — "ואינו כן .. כי הכתוב שמזכיר תמיד העון אומר בהקריבם אש זרה"⁹⁰ .. ועוד, כי איך יעלה על דעתם לבא היום אל המקום אשר לא נכנס שם אביהם, כי אהרן הקטיר הקטורת על המזבח הפנימי, ולמה יכניסו הם הקטורת שלהם לפני משלו". כלומר, השאלה היא לא רק מהפסוק (שבו נתפרש רק העון דהקרבת אש זרה), אלא גם מצד הסברא — איך יעלה על דעתם להכניס הקטורת לפנים מהפרוכת.

ואילו רש"י אינו מפרש מאומה בענין זה, אף שזוהי שאלה בפשוטו של מקרא שיש צורך להבהירה, וממה-נפשך: אם ס"ל כדברי הראב"ע שנדב ואביהוא נכנסו לקדש הקדשים, הי' לו לתרץ קושיית הרמב"ן.

יש מפרשים⁹¹ בדברי רש"י, שבני אהרן "לא מתו בשביל שנכנסו לפני ולפנים, מקום שאהרן אסור ליכנס בכל עת", אלא "הכי קאמר, אל

(91) קיצור מזרחי כאן.

(89) שמיני יו"ד, א.

(90) במדבר ג, ד.

יבוא בכל עת וגו' כדי שלא ימות כדרך שמתו בניו כשנכנסו כניסה האסורה להם, ימות גם הוא בכניסתו כניסה האסורה לו".

אבל, אם רש"י סובר כן, הי' צריך לומר זאת בפירושו. וכמדובר כמ"פ שבלימוד פשוטו של מקרא לבן חמש למקרא, לא יכול רש"י לסמוך על מה שיכתבו המפרשים לאח"ז (ובפרט בענין שיש בו חילוקי דעות כו'), אלא עליו להבהיר זאת בעצמו.

וכמדובר כמ"פ שענין זה צריך להיות מובן בפשטות מפירושו רש"י עצמו, שהוא בתכלית הדיוק, לא חסר ולא יתיר (נוסף על הענינים מופלאים שיש בפירושו רש"י, כדברי השל"ה⁹²), כך, שלא יתכן שלאחרי לימוד פירושו רש"י ישאר דבר בלתי מובן, שהבן חמש למקרא יצטרך לחפש במפרשים ביאור בזה. וכפי שיתבאר לקמן.

טו. כאן המקום — בעמדנו בסוף חודש ניסן — להשלים ענינים שדובר אודותם בהתוועדויות שלפנ"ז במשך חודש ניסן:

דובר לעיל⁹³ אודות הענין דה"אומר דבר בשם אומר⁹⁴, שקשור גם עם המדובר בארוכה אודות ההדרן על מסכת כתובות, ששם⁹⁵ הובא המאמר "עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת" — בשם אמורא (א"ר חייא בר יוסף), ואילו במסכת שבת⁹⁶ הובא מאמר זה בשם תנא (רבן גמליאל).

ואינו מובן: כיון שמאמר זה נאמר כבר ע"י תנא — מדוע אומר זאת אמורא לא "בשם אומר"?

ואף שיש לומר שהאמורא לא ידע דברי התנא,

— וכמבואר בכללי הש"ס⁹⁷ שאין הכרח שאמורא ידע את כל דברי התנאים; הוא מוכרח לדעת את כל הענינים שנישנו במשנה. ובנוגע לענינים שנישנו בברייתא, יש חילוקי דעות אם הוא מוכרח לדעת את כולם. אבל ענינים שלא נישנו בברייתא, כמו המאמר הנ"ל במסכת שבת, אין הכרח שידע אותם, ולכן יכול אמורא לומר מאמר זה במסכת כתובות —

אבל השאלה היא על רבינא ורב אשי, מסדרי הש"ס: כיון שבמסכת שבת הביאו כבר מאמר זה בשם תנא — מדוע הביאו אותו מאמר במסכת כתובות בשם אמורא?

92) במס' שבועות שלו (קפא, א).
93) שיחת י"א ניסן סל"ה (לעיל ע' ...).
94) אבות פ"ו מ"ו.
95) קיא, ב.
96) ל, ב.
97) ראה "קיצור כללי המשנה" על "מבוא התלמוד" (בסוף מס' ברכות בש"ס וילנא) — מס' תחלת חכמה ש"ב.

וע"י ההנהגה לפי ההוראות של פרקי אבות, להבטיח שעבודתו לקונו תהי' בשלימות גם מצד הגוף — אזי באים להגילוי שיהי' לעתיד לבוא בעולם התחי', שעז"נ "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", שאז תתגלה מעלת הגוף.

וזהו גם מה שלימוד פרקי אבות הוא הכנה לחג השבועות, "זמן מתן תורתנו" — שהרי התורה "לא בשמים היא"¹⁰¹, אלא ניתנה דוקא בארץ למטה, לנשמות בגופים.

ועד שע"ז זוכים גם ללימוד תורתו של משיח — שהרי אע"פ שמ"ת לא יהי' עוד הפעם¹⁶⁵, כיון שבמ"ת "משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו"¹⁶⁶ עד סוף כל הדורות, מ"מ, דוקא לעתיד לבוא תתגלה תורתו של משיח, שגם הוא קשור עם משה, שהרי "גואל ראשון הוא גואל אחרון"¹⁶⁷, וכמדובר בהתוועדות הקודמת¹⁶⁸ שאין זה בסתירה לכך שמשיח הוא משבט יהודה ואילו משה הוא משבט לוי, כיון שב(נשמתו ו)גופו של משיח תתלבש נשמת משה, עליו נאמר¹⁶⁹ "יבא טוב (זה משה) ויקבל טוב (זו תורה — תורתו של משיח) מטוב (זה הקב"ה) לטובים" (אלו ישראל), בגאולה האמיתית והשלימה, בקרוב ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן הניגון "על אחת כמה וכמה"].

165) ראה סה"מ תר"ם ח"א ע' קצט. ע'
166) רפד. תרמ"א ע' תיב. תרמ"ז ע' פז. תרנ"ו ע'
167) שנו. המשך תרס"ו ע' כג [לב]. ע' תשיט [תקמו]. המשך תער"ב פקע"ט. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"ה ע' קצט. תש"ט ע' 57. ועוד.
168) שיחת אחש"פ סמ"ג (לעיל ע' ...). וש"נ.
169) מנחות נג, ריש ע"ב.

החיים", שקאי על ג"ע התחתון וג"ע העליון, ובספירות הו"ע מלכות ובינה¹⁵⁹, מ"מ, הפירוש ד"עולם הבא" במשנה זו הוא — עולם התחי, נשמות בגופים ב"ארץ" כפשוטה.

ועפ"ז מובן מה שמביא גם סיום הכתוב "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר" — שמזה מוכח שהכוונה ב"ירשו ארץ" היא (לא לג"ע, ארץ ורחנית, אלא) לעולם התחי, ארץ גשמית:

"נצר מטעי" — הו"ע הנטיעה, שע"ז נעשית הצמיחה של פירות ופירי פירות. והרי ענין הצמיחה שייך בעוה"ז הגשמי דוקא, ולא בג"ע, שנקרא "עולם ברור"¹⁶⁰, שכל דבר נמצא במקומו, ואין שם עליות באופן שבאין ערוך, כי אם עליות שבערך, שנחשבים לבחי' עמידה, שלכן מצינו שהנשמה למעלה היא בבחי' העמידה, ודוקא ע"י עבודתה למטה נעשית בבחי' מהלך, שהו"ע של עלי' שבאין ערוך¹⁶¹. וכמו בלימוד התורה, שלמעלה לא ניתוסף ענינים חדשים, כי אם מה שלמדו למטה, ולכן אמרו רז"ל¹⁶² "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו"; ורק למטה שייך ענין של צמיחה בתורה, באופן של עלי' והתחדשות.

[וזהו גם מה שמסיימים במשנה¹⁶² ד"הרבה להם תורה ומצוות" — ריבוי מופלג, כמשל הגרעין הנזרע בארץ שצומחים ממנו ריבוי מופלג של פירות, ועד"ז בנוגע לעבודת בני' בלימוד התורה וקיום המצוות בעוה"ז הגשמי, שעז"נ¹⁶³ "הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל ומלאו פני תבל תנובה"].

ו"מעשה ידי" — ענין של עשי', ששייך בגשמיות דוקא. ועז"נ "להתפאר", דכיון שעשי' היא סיפא דכל דרגין, הנה "סוף מעשה במחשבה תחילה"¹⁶⁴, ועי"ז באים לתכלית השלימות.

לג. ועפ"ז יש לבאר גם הקשר והשייכות של משנת "כל ישראל" ללימוד פרקי אבות:

התוכן של פרקי אבות הוא — עניני מוסר כו', שהזהירות בהם נדרשת (לא מצד הנשמה, אלא) מצד הגוף דוקא, שגם עניני הגוף יהיו כדבעי למהוי.

(159) ראה יהל אור עה"פ (ע' תמד תרס"ו ע' יח. סה"מ אעת"ר ע' סט ואילך. ואילך). ועוד.
(160) פסחים נ, א. וש"נ.
(161) ראה סה"מ תרנ"ד ע' רסג ואילך.
(162) מכות כג, ריש ע"ב.
(163) ישע"י כז, ו. וראה תו"א שמות נג, ג. ואילך. ובכ"מ.
(164) פיוט "לכה דודי".

טז. כמו"כ דובר⁹⁸ אודות השאלה הידועה על מ"ש בכיאווי הזהר⁹⁹, ש"כל התנאים והאמוראים הי' פסק דין שלהם רק ע"פ הבטם בשרש החכמה שבתורה כמו שהוא למעלה כו'" — שלכאורה הרי זה היפך הכלל¹⁰⁰ שהתורה "לא בשמים היא"¹⁰¹.

ונתבאר בזה, שלאחרי שהתנאים והאמוראים ראו את הענינים בשרשם למעלה, הרי זה נמשך ונתלבש בשכלם הם, היינו, שראיית הענינים למעלה רק סייעה להם לידע לאיזה כיוון (קו הימין או קו השמאל כו') להפנות את יגיעת שכלם להתבונן בדבר כדי לבוא למסקנת ההלכה.

והמשל לזה — שבשעה שאדם נמצא בחדר חשוך, אינו יודע היכן נמצא דלת או חלון והיכן נמצא בור וכיו"ב, וצריך למשש כו' עד שמתברר אצלו כל דבר; ואילו כשיש אור, אזי לא צריך למשש ולחפש כו', אלא רואה מיד היכן היא הדלת וכו', אבל לאח"ז צריך לפתוח את הדלת ולהיכנס פנימה. ודוגמתו בנמשל — שראיית הענינים בשרשם למעלה חסכה מהתנאים והאמוראים הצורך לפלפל ולדחות סברות שונות כו', כיון שראו מיד את הענין כפי שהוא לאמיתותו, ואז היו יכולים להתבונן ולהתעמק בלימוד הענין לאשורו, באופן שנתעצם בשכלם הם בהבנה גמורה, ועפ"ז פסקו ההלכה בפועל.

וזהו גם ההסברה לכך שמצינו בכו"כ ספרים של גדולי ישראל ענינים שנאמרו כבר ע"י גדולי ישראל בדורות שלפנ"ז, ואעפ"כ לא הובאו בשם אומרים — כי, לאחרי ההתבוננות וההעמקה בענינים אלו עד שנתעצמו עמהם, הרי זה נעשה שכל שלהם, ולכן לא הוצרכו לומר בשם אומרים, כיון שזהו השכל שלו.

ועד"ז מצינו בנוגע לספר התניא — שיש ענינים שנאמרו כבר ע"י המגיד והבעש"ט, ואעפ"כ לא הובאו בתניא בשם אומרים.

ואע"פ שרבינו הזקן כותב בדף השער "מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון" — הרי מזה שמביא כמה ענינים בשם אומרים [וכמו בחלק ראשון בתניא¹⁰²: "וכאשר שמעתי ממורי ע"ה", וכן באגה"ק¹⁰³: "שמעתי מרבתי"], מוכח, שאינו סומך לגמרי על הכלל שכתב "מלוקט כו'", ואעפ"כ, בשאר המקומות אינו מביא את הדברים בשם אומרים.

(98) שיחת י"א ניסן סל"ד ואילך; ש"פ
(99) מצורע, שבת הגדול סט"ז לעיל ע' ... ואילך;
(100) ע' ...
(101) נצבים ל, יב.
(102) פל"ה בהגהה.
(103) סכ"ג (קלו, ב). סכ"ה (קמא, סע"ב).
(99) לאדהאמ"צ — וישלח כ, ב.

והביאור בזה — מטעם הנ"ל, שענינים אלו נתעצמו עמו ונעשו שלו כו'.

[ובנוגע לאדמו"ר האמצעי, שאינו מביא בשם אומרו, לא קשה כלל — כיון שכותב בכמה מקומות¹⁰⁴ שהדברים שבספריו אינם משל עצמו, אלא כל הענינים הם ממה ששמע מאביו, בתוספת קצת הסברה].

יז. אך עפ"ז נשאלת השאלה¹⁰⁵ בנוגע להנהגת הצ"צ¹⁰⁶, שברובם ככולם של הענינים שמביא מספרים קודמים מציין שם אומרם, הספר, הדף והעמוד כו' — דלכאורה, כיון שבשעה שהענין מתעצם עמו ונעשה שלו אין צורך לאמרו בשם אומרו, מדוע ברוב המקומות מביא הצ"צ דברים בשם אומרם?

ויש לומר הביאור בזה, ע"פ הסיפור הידוע¹⁰⁷ שפעם קרא רבינו הזקן להצ"צ שיבוא אליו כדי לקבל ממנו עניני תורה במתנה, והצ"צ לא רצה, באמרו, שעניני התורה צריכים להיות באופן של יגיעה דוקא, ולאחרי זמן התחרט על זה שלא רצה לקבל במתנה, באמרו, שכיון שהתורה היא בלי גבול, "ארוכה מארץ מדה גו"¹⁰⁸, הי' מוטב לו לקבל עניני תורה במתנה, ללא יגיעה, ואז הי' יכול לנצל את היגיעה בתורה על ענינים נעלים ועמוקים יותר.

ועד"ז י"ל בנדו"ד, שלא תמיד השתדל הצ"צ להתייגע על ענין שכבר נאמר ע"י גדולי ישראל שקדמוהו עד שיתעצם עמו ויהי' שלו, אלא העדיף לאמרו "בשם אומרו", כדי לחסוך את הצורך להתייגע בענין זה, ותמורת היגיעה בענין זה — ינצל את כח היגיעה עבור ענינים אחרים להבינם בעומק יותר.

וכללות הענין בזה — שמחד גיסא, "אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו"¹⁰⁹, כי, אע"פ שזהו רק קב אחד, הרי זה שלו, שהתייגע על זה; אבל לאידך גיסא, יש גם מעלה בקבלת מתנה, שאז יכול להשיג הרבה יותר — "תשעה קבים", ועוד זאת, שע"י הלימוד והעיון בדברים

104) הקדמה לביאורו שער האמונה (נעתקו בתו"מ חס"ב ס"ע 282 ואילך).
105) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שחשב והמתין שכולם ישאלו על זה, ובפועל שאלו רק אחדים. והוסיף, שיתכן שהסיבה לכך שלא כולם שאלו, היא, בגלל שמלכתחילה לא שמעו את הדברים שנאמרו (בגלל שישנו כו'), ובמילא לא נתעוררה אצלם שאלה בענין זה!... ובכל אופן, כיון שאחדים שאלו על זה, יש צורך לבאר את הדברים.
106) כ"ק אדמו"ר שליט"א התנצל על עצם השאלה ("טשעפען זיך") אודות הנהגת הצ"צ, ובפרט ע"י מי שנקרא על שמו...
107) ראה גם תו"מ חכ"ח ע' 243. וש"נ.
108) איוב יא, ט.
109) ב"מ לח, א.

וכיון שנדב ואביהוא נכנסו לקדש הקדשים בגלל גודל תשוקתם להתקרב יותר לאלקות ("בקרבתם לפני ה'"), לכן זכו שעל ידם הי' הענין ד"ונקדש בכבודי", וכפי שאמר אח"כ משה לאהרן: "עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך".

לא. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר:

על נדב ואביהוא נאמר "בקרבתם לפני ה' וימותו" — שזהו ענין הרצוא, שלכן מיד לאח"ז נאמר הציווי "ואל יבוא גו' אל הקודש", שאסור שיהי' ענין הרצוא בלבד, וכפי שמצינו בנוגע לארבעה שנכנסו לפרדס, שהי' צורך בכמה עניני זהירות כו', ודוקא מי ש"נכנס בשלום" — "יצא בשלום"¹⁵⁴.

וזהו גם הקשר לחג הפסח:

חג הפסח — ענינו חסד. ואף שמבואר בהערות אאמו"ר שחג הפסח קשור עם גבורות, הרי זה גם — ובעיקר — חסד.

וכאשר מאיר מדת החסד והאהבה שלמעלה — הרי זה מעורר גם את ענין האהבה אצל בני' למטה, שפעל אצלם הרצוא לאלקות, "לכתך אחרי במדבר"¹⁵⁵.

[ולמעלה, שענין הרצוא שבחג הפסח, שהו"ע של העלאה מלמטה למעלה, אינו בסתירה להידוע שענינו של חודש ניסן הוא המשכה מלמעלה למטה, כמבואר בכ"מ].

ולאחרי הרצוא וההעלאה בחג הפסח, באה העבודה דספירת העומר, באופן שמתעלה בעבודתו מדרגא לדרגא, עד שמגיע לחג השבועות שבה נעשית ההמשכה מלמעלה למטה.

ועוד ענין בהשייכות של חג הפסח לנדב ואביהוא — שבעת יצי"מ היו בני' במעמד ומצב ד"את ערום וערי"¹⁵⁶, שזהו ע"ד הענין דמחוסרי בגדים שהי' אצל נדב ואביהוא¹⁵⁶.

לב. הביאור בפרקי אבות¹⁵⁷:

בנוגע לפירוש ד"עולם הבא", "ירשו ארץ", הנה אע"פ שיש קס"ד לומר שקאי על "ארץ" ברוחניות, ע"ד מ"ש¹⁵⁸ "אתהלך לפני ה' בארצות

154) ראה חגיגה יד, סע"ב. טו, סע"ב.
155) ירמ' ב, ב. וראה פרש"י יב, לט.
156) תנחומא פרשתנו ו. ויק"ר פ"כ, ט.
157) ראה חגיגה יד, סע"ב. טו, סע"ב.
158) חיי"ז ע' 343 ואילך (גם משיחה זו).
159) תהלים קטז, ט.

כט. והביאור בזה:

בנוגע לחטא של נדב ואביהוא מסופר בפ' שמיני⁸⁹: "ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עלי' קטורת ויקריבו לפני ה' אש זרה וגו'", היינו, שהיו להם רק מחתות, שנתנו בהן אש ושמנו עליהם קטורת, ותו לא.

ולכאורה: בדרך כלל מקטירים את הקטורת על מזבח הפנימי — ומדוע לא נזכר כאן מזבח הפנימי, כי אם מחתות בלבד?

אך הביאור הוא בפשטות — כיון שנדב ואביהוא לא היו באוהל מועד (מקומו של מזבח הפנימי), אלא נכנסו לקדש הקדשים, ולכן הקטירו הקטורת על המחנות בלבד.

וזהו מ"ש בהתחלת פרשתנו "בקרבתם לפני ה' וימותו": גם משה ואהרן היו "לפני ה'" בעת עבודתם באוהל מועד, אלא שהם נשאו באוהל מועד, ואילו אצל נדב ואביהוא הי' הענין ד"בקרבתם (יותר) לפני ה'" — שנכנסו לקדש הקדשים, ולכן — "וימותו".

והטעם שנכנסו לקדש הקדשים (כקושיית הרמב"ן) — מפורש בכתוב עצמו: "בקרבתם לפני ה'", והיינו, שרצונם הי' להיות בקירוב יותר לאלקות, וכיון שקדושת קדש הקדשים גדולה יותר מקדושת אוהל מועד, לא הסתפקו בקדושת אוהל מועד, אלא נכנסו לקדש הקדשים.

ל. עפ"ז יש לבאר דיוק בפירוש רש"י בפ' שמיני:

על הפסוק¹⁵⁰ "הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש", מפרש רש"י: "היכן דיבר, ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי¹⁵¹, אל תקרי בכבודי אלא במכובדי וכו'".

ולכאורה: בענין זה נוגע רק מ"ש "ונקדש בכבודי", ומדוע מביא רש"י גם התיבות שלפנ"ז — "ונועדתי שמה לבני ישראל"?

אך הענין הוא — שמהתיבות "ונקדש בכבודי" (במכובדי) בלבד לא יודעים למי הכוונה, ומהי הסיבה שזוכים לכך.

ולכן מביא רש"י התחלת הפסוק: "ונועדתי שמה לבני ישראל", דקאי על קדש הקדשים ("מעל הכפורת, כמו שנאמר¹⁵² ודברתי אתך מעל הכפורת¹⁵³"), ומזה מובן, ש"ונקדש בכבודי" קאי על אלו שיכנסו לקדש הקדשים.

שקיבל מרבו, מתעצם ביוחד נפלא ועצום עם שכל הרב שלמעלה לגמרי משכלו.

יח. ועוד ענין באמירת דבר בשם אומרו:

יש מעלה מיוחדת אצל בעל המאמר (הראשון) — שהוא זה ש"פתח"¹¹⁰, פתיחת הדרך, לגלות (בעולם) ענין חדש בתורה.

וכידוע הסיפור¹¹¹ אודות הבית יוסף (ויש שמספרים זאת אודות א' מתלמידי הבעש"ט¹¹²), שפעם התייגע רבות על ענין קשה ביותר עד שהצליח להבין כו', ולאחרי זמן קצר נכנס לביהמ"ד וראה יהודי לומד ענין זה בפשטות, ונפל ברוחו מזה שהוא הצטרך להתייגע כ"כ, ואילו יהודי הנ"ל, שהי' למדן קטן לפי ערכו של הב"י, למד זאת בפשטות ללא צורך ביגיעה. וגילו לו מן השמים, שהסיבה לכך שיהודי הנ"ל הי' יכול ללמוד ענין זה בפשטות, היא, בגלל שהוא (הב"י) כבר פתח והמשיך ענין זה בעולם ע"י יגיעתו, ולאחרי כן יכולים כבר כולם — גם אלו שאינם בערך לדרגתו של הב"י — להבין זאת ללא צורך ביגיעה.

ועד"ז מצינו במאה שערים¹¹³ בנוגע להרב המגיד, ש"הי' נוהג כשנפלה לו איזה השגה במוחו הי' אומרה בפה אף שלא יבינו השומעים כ"כ, שהי' מדברה רק כמו בפ"ע כו', והטעם לזה הוא, בכדי להמשיך את ההשגה שנפלה לו בזה העולם .. ואזי .. יוכל אחר, אף שהוא בסוף העולם, להשיגה ע"י יגיעתו כו'".

ועפ"ז מובן העילוי שבאמירת דבר בשם אומרו — כיון שע"ז חוזרים וממשיכים עוד הפעם את ענין הפתיחה כו'.

ועוד זאת, שע"ז פועלים עילוי אצל בעל המאמר, כמארז¹¹⁴ "כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז שפתותיו דובבות כו'".

ולכן מצינו שרבינו הזקן מביא בתניא כמה ענינים בשם אומרם, מפרע"ח וכיו"ב, ולא רק ענינים שלא שייך לחדש אותם בעצמו (או שיודעים שכן הוא הדבר, ואם לא יודעים, לא יכולים לבד לחדש אותם), אלא גם ענינים התלויים בסברא.

ועדיין נשאר עוד ענינים שצריך לסיים מה שדובר בהתוועדויות הקודמות, וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

(110) ראה לקו"ש ח"כ ס"ע 74. וש"נ. (111) ראה כש"ט סרנ"ו. (112) ראה לקמן בפנים בנוגע לרב המגיד. (113) אמרי קודש — ס"ט. ולאח"ז במאמרי אדה"ו הקצרים ע' תסד. וש"נ. (114) יבמות צז, רע"א. וש"נ.

(152) תרומה כה, כב.
(153) פרש"י תצוה שם, מב.

(150) שם, ג.
(151) תצוה ל, מג.

יט. בהערותיו על הזהר מתעכב אאמו"ר¹¹⁵ על המסופר בזהר¹¹⁶ "א"ר חייא יומא חד הוינא אזיל בארחא למיהך גבי דר"ש למילך מני פרשתא דפסחא", ולאחרי השתלשלות הדברים דרשו בענין מיתת נדב ואביהוא, ומבאר בארוכה — ע"פ קבלה — השייכות בין פסח לנדב ואביהוא, והשייכות לר"ח ור"ש דוקא וכו'.

וכמדובר כמ"פ שמצד הצמצום בדיו וכו' כתב אאמו"ר את הערותיו בקיצור — לבאר רק את הענינים הקשים, בסמכו שמזה יבינו לבד את הענינים הקלים ושאר הפרטים כו'.

ובנוגע להערה זו, הנה ע"פ ביאור אאמו"ר בשייכות הענינים ע"פ קבלה, אפשר להבין את שייכותם גם בפשטות. וכפי שיתבאר לקמן.

כ. וכאן המקום — בהמשך להמדובר אודות הענין ד"בקרבתם לפני ה'" — להשלים ענין נוסף:

דובר לעיל¹¹⁷ אודות הקושיא הידועה בנוגע לגזירות ושמדות שהיו במלחמת העולם השני, שלכאורה הרי זה באופן ש"לא יעשה משפט"¹¹⁸, ובמילא רוצים גם לשלול את חציו הראשון של הפסוק.

ואע"פ שאצל כו"כ מבניי פעל הדבר חיזוק באמונה טהורה בהקב"ה, ועד למס"נ בפועל על קידוש השם — טוענים, שאין להביא ראי' מיחיד סגולה כו'; פלוני הוא בעל-שכל, ולכן, נוסף על האמונה הפשוטה, זקוק הוא גם לאיזו הסברה, שהשאלה לא תבלבל אותו.

ונתבאר בזה, שכל בעל-שכל מבין שעיקר חיי האדם הוא לא הגוף אלא הנשמה. וכן מבין כל אחד, שדבר המזיק ופועל פירוד בגוף, אינו יכול לפעול שינוי בחיי הנשמה, כך, שגם לאחרי הפירוד מהגוף נשארת הנשמה בשלימותה, חי' וקיימת עוד אלפי שנים (בכמות, ובפרט באיכות).

ומזה מובן, שמי שטוען שכיון שאירעו גזירות כאלו, הרי זו הוכחה ש"לית דין ולית דיין"¹¹⁹ — הרי זה כמו שמישהו יטען שמזה שרואים שלרגע אחד נמצא פלוני במצב מסויים, בצער או בשמחה כו', הרי זו הוכחה על מעמדו ומצבו במשך כל ימי חייו. ועד"ז בנדו"ד: כיון שהשנים שבהם נמצאת הנשמה בגוף הן מעט אפילו בכמות — כרגע קטן — לגבי אלפי השנים שהנשמה קיימת לאח"ז, אי אפשר לומר,

(115) לקוטי לוי"צ הערות לזח"ג ע' רעח (117) שיחת י"א ניסן סכ"ה (לעיל ע' ... ואילך.)

(118) וירא יח, כה.

(119) ויק"ר רפכ"ח. וראה ב"ר פכ"ו, ו.

(116) ח"ג נו, ב.

כו. המשך ההדרן על מסכת כתובות — נכלל בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה¹⁴⁸ בלקו"ש חכ"ז ע' 191 ואילך.

* * *

כו. בנוגע לביאור בפירוש רש"י:

כיון שרש"י מפרש מ"ש "אחרי מות שני בני אהרן" בהקדמה לציווי "ואל יבוא גו' אל הקודש", ע"פ ה"משל לחולה שנכנסו אצלו רופא .. ואמר לו .. שלא תמות כדרך שמת פלוני", ועד"ז בנדו"ד, "שלא ימות כדרך שמתו בניו" — לא צריך רש"י לכתוב בפירוש שנדב ואביהוא נכנסו לקדש הקדשים, ועל חטא זה נענשו, כיון שהבן חמש למקרא מבין זאת מעצמו.

ויש להוסיף שענין זה מובן גם ממ"ש רש"י בפ' שמיני¹⁴⁹ "שתויי יין נכנסו למקדש, תדע שאחר מיתתן הזהיר הנותרים שלא יכנסו שתויי יין למקדש". ומזה מובן גם בנדו"ד, שמזה שאחר מיתתן הזהיר את אהרן "ואל יבוא גו' אל הקודש", מוכח, שמיתתן היתה בגלל שנכנסו אל הקודש. ולאחרי שרש"י פירש זאת בפ' שמיני, אינו צריך לחזור ולפרש זאת גם בפרשתנו.

אבל גם לולי זאת, מובן הדבר מפירוש רש"י בפרשתנו: "שלא ימות כדרך שמתו בניו", כה"משל לחולה .. שלא תמות כדרך שמת פלוני".

כח. אך עדיין צריך ביאור — מהו הכרחו של רש"י לפרש כן:

כיון שלא נתפרש בכתוב שנדב ואביהוא נכנסו אל הקודש, ומה גם שאין סיבה שיכנסו אל הקודש (כקושיית הרמב"ן) — הרי מוטב לפרש (כדברי המפרשים) שהענין ד"אחרי מות שני בני אהרן" נזכר רק בדרך דוגמא, שלא ימות כדרך שמתו בניו בגלל שעשו דבר בלתי רצוי בענין אחר?

[ואין הכוונה שרש"י יסמוך על דברי המפרשים הנ"ל, אלא שרש"י יכתוב בפירוש שזוהי רק דוגמא].

ועכצ"ל, שיש לרש"י הכרח (לא ע"ד הסוד, רמז או דרוש, אלא) בפשטות הכתובים שנדב ואביהוא נכנסו אל הקודש, ולכן מפרש המשך הכתובים: "אחרי מות שני בני אהרן .. ואל יבוא בכל עת אל הקודש" לא בדרך דוגמא, אלא כפשוטו, "שלא ימות כדרך שמתו בניו", בגלל אותה סיבה.

(149) י, ב.

(148) בשילוב שיחות חודש ניסן.

וכפי שהי' ביצי"מ, שהקב"ה לא התחשב בכך שבנ"י היו במעמד ומצב ד"את ערום וערי" (כמ"ש ביחזקאל¹⁴⁰, כמובא בהגדה), אלא הוציאם ממצרים באותות ומופתים כו' — כך יוציא הקב"ה מגלות זה האחרון את כל בני", כולל גם פושעי ישראל [שעכשו הם רק יחידים, כי כל השאר הם לא פושעי ישראל, אלא עמי הארץ], שאף שיש עליהם טענות וכו', הרי גם הם "מלאים מצוות כרמון"¹⁴¹, ובאופן ש"בני ישראל יוצאים ביד רמה"¹⁴², בחסד וברחמים, בדרכי נועם ובדרכי שלום, ו"שמחת עולם על ראשם"¹⁴³.

* * *

כה. בשבתות שבין פסח לעצרת נוהגים ללמוד פרקי אבות, וכרגיל, מבארים בהתוועדויות שבשבתות אלו גם משנה בפרק דשבת זה. ויש להתעכב על ההקדמה לכל פרק — משנת "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר¹⁴⁴ ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מעטי מעשה ידי להתפאר"¹⁴⁵:

הפסוק "ועמך כולם צדיקים וגו'" הובא בתור רא' לכך ש"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" — דכיון ש"עמך כולם צדיקים", לכן "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" — "ירשו ארץ", דקאי על תחיית המתים¹⁴⁶.

אבל, עפ"ז מספיק רק להביא התחלת הכתוב: "ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ" (שממנו היא הראי' לדברי המשנה), ואינו מובן, למה הובא גם סיום הכתוב: "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר"?

ואכן בכמה גירסאות בפרקי אבות¹⁴⁷ לא הובא סיום הכתוב "נצר מטעי גו'", אלא רק התחלת הפסוק "ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ"; אבל בכמה גירסאות הובא גם סיום הפסוק, וכן היא גירסת רבינו הזקן בפרקי אבות שבסידורו. וצריך להבין מה נוגע סיום הכתוב, "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר", לענין ד"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא"?

וכפי שיתבאר לקמן.

(140) טז, ז.
 (141) ברכות נו, א. חגיגה בסופה. וש"נ.
 (142) בשלח יד, ח.
 (143) ישעי' לה, יו"ד. נא, יא.
 (144) שם ס, כא.
 (145) סנהדרין ר"פ חלק.
 (146) רע"ב (ועוד) לסנהדרין שם. מד"ש לאבות שם.
 (147) ראה הנסמן בלקו"ש ח"ז ע' 346 הערה 26.

שהיותו ברגע קטן במצב של מיצר ודוחק וכו', מהוה הוכחה שבמצב זה נמצא במשך כל הזמן שלאח"ז, אלא מובן שמצב זה הוא רק לרגע קטן, ואילו לאח"ז יש לנשמה חיי מנוחה ושלוה.

כא. אבל עפ"ז נשאלת השאלה לאידך גיסא¹²⁰: מצינו שמשנה רבינו ביקש מהקב"ה שיסביר לו הענין ד"צדיק ורע לו"¹²¹, וירמי' שאל "מדוע דרך רשעים צלחה"¹²², ועד שיש ספר שלם מכ"ד ספרי קודש — ספר איוב — שעוסק בענין זה. ולכאורה: ע"פ הביאור האמור לעיל — אין מקום לכל השאלות הנ"ל? ועל זה נתבאר:

א' מעיקרי האמונה הוא, שהנשמה ירדה למטה ונתלכשה בגוף בעוה"ז הגשמי כדי לעסוק בלימוד התורה וקיום המצוות, שע"ז נפעלים ענינים נעלים שאין דרך אחרת לפעול אותם.

ולכן, מבלי הבט על כך שהמצב דמיצר כו' הוא רק באופן ש"ברגע קטן עצבתיך"¹²³ — הרי ברגע זה היתה הנשמה יכולה לפעול ענינים נצחיים ע"י לימוד תורה וקיום המצוות (כידוע שע"י כל מצוה ומצוה נעשה למעלה יחוד נצחי לעולם ועד¹²⁴), ובשביל זה יש צורך בחיי מנוחה, כמ"ש הרמב"ם¹²⁵ בנוגע ליעודים הגשמיים שבתורה — דלכאורה צ"ל עיקר השכר בענינים רוחניים, ומהי ההפלאה (וואָס איז אזוי דער געוואָלד) ביעודים הגשמיים — "שבזמן שאדם טרוד בעולם הזה בחולי ובמלחמה ורעבון אינו מתעסק לא בחכמה ולא במצות כו'", כך, שכדי שיוכל לעסוק בתומ"צ יש צורך במעמד ומצב של מנוחה וכו'.

וכיון שכן, הרי דוקא מצד ענין האמונה באים בטענה להקב"ה בנוגע לעניני הגזירות כו', שאם אותם יהודים היו נשארים בחיים, היו ממלאים את שנותיהם בקיום התומ"צ, ולכן, אע"פ שהנשמה למעלה קיימת בשלימותה, אין זה מגיע לעילוי שהיו יכולים לפעול ע"י לימוד התורה וקיום המצוות בהיותם נשמות בגופים למטה.

אלא ששאלה זו היא רק מצד ענין האמונה בתומ"צ כו', ואילו מצד השכל עצמו, אין מקום לשאלה, כנ"ל.

כב. אך כאן יש צורך להבהיר ענין נוסף:

(120) ראה גם תו"מ חס"ב ס"ע 207 ואילך. וש"נ.
 (121) ברכות ז, א.
 (122) ירמי' יב, א.
 (123) ישעי' נד, ז.
 (124) תניא פכ"ה.
 (125) הלי' תשובה פ"ט ה"א.

כל האמור לעיל אינו קשור ושייך כלל לאותם גויים — ימח שמם וזכרם — שהרגו את ששת מליון הקדושים!

וכמבואר באגה"ק¹²⁶ שאע"פ שעל הניזק כבר נגזר מן השמים, נענש המזיק על רוע בחירתו, ועד"ז בנדו"ד, שאע"פ שענין זה הי' בשליחותו של הקב"ה, הרי לא זו היתה כוונתם של הגויים שעשו זאת; הם לא עשו זאת בתור "שבט אפיי" (כמ"ש בנוגע לאשור)¹²⁷, אלא מצד תכונת נפשם הרעה, להיותם כמו חיות טורפות ודורסות, שיש להם תענוג ברציחה וכו'.

ועד"מ"ש הרמב"ם¹²⁸ בנוגע למצריים, שאע"פ שכתוב בתורה¹²⁹ ועבדום וענו אותם, הרי גזר על המצריים לעשות רע, "מ"מ, "נפרע מהם כו", ועד"ז בנוגע למצריים שבדורנו, שמה שהרגו שש מליון הקדושים הי' זה מצד טבעם הרע, לפי שבתכונת נפשם הרי הם כמו חיות רעות שכל התענוג שלהם הוא לטרוף ולדרוס, וכך נהנו גם הם מהריגת יהודים. ובכן, חיי רעה כזו שטורפת ודורסת בלי הגבלה כלל — ימח שמה וזכרה!

ועאכ"כ שאין לרוץ אחרי אדם כזה כדי לרשום אותו בתור יהודי (ולשמוח שמרשה זאת...), ולהכניס אותו לארץ ישראל לחיות בין יהודים — כפי שנתגלה לאחרונה¹³⁰ (וכבר התפרסם בעיתון) שהגיע לא"י "נאצי" (שהם אלו שהרגו את השש מליון), ורצים אחריו ונותנים לו כל מה שרוצה, כל הזכויות, ובלבד שיכנס ויתיישב בא"י, וזאת, למרות ש"הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב"¹³¹, ובפרט בנדו"ד, שאומר רבנים שהוא שונא, ואעפ"כ מכניסים אותו ונותנים לו את כל הזכויות וכו'; עד כדי כך גדול החושך כו', שאפילו היצה"ר לא הי' מעלה על דעתו מעמד ומצב כזה¹³².

כג. וכאשר רוצים לערוך "אזכרה" לשש מליון הקדושים — הנה האזכרה האמיתית היא עיי"ז שימלאו את החלל והחסרון שנגרם עיי' הריגתם:

כיון שאם הם היו נשארו בחיים, אזי היו ממשיכים לעסוק בלימוד התורה וקיום המצוות — צריכים עכשיו להשלים זאת, עיי"ז שיפעלו שמספר גדול יותר של יהודים יתחילו ללמוד תורה ולקיים מצוות, כפי שהם היו עושים¹³³.

(126) רסכ"ה.
 (127) שם יו"ד, ה.
 (128) שם ספ"ו.
 (129) לך לך טו, יג.
 (130) ראה גם תו"מ חס"ו ע' 359.
 (131) ספרי בעלותך ט, יו"ד. פרש"י וישלח לג, ד.
 (132) חסרים עוד כמה פרטים שנאמרו בענין זה (המו"ק).
 (133) ראה גם תו"מ חל"ח ריש ע' 116. וש"נ.

וכיון שמספר החיילים שעומדים בחזית ללחום עבור לימוד התורה וקיום מצוותי' הוא לדאבוננו קטן מכפי שהי' צריך להיות — אזי מוטל חוב על כל אנשי הצבא שנמצאים בחזית לעשות כל מה שביכלתם למלא את החלל שנוצר בהעדרותם של שש מליון הקדושים, עיי' מלחמה מתוך מס"נ עבור לימוד התורה וקיום המצוות (כולל גם המלחמה נגד הענין שנקרא חוק השבות, מיהו יהודי), ולפעול על יהודים נוספים שגם הם יהיו אנשי צבא שינהלו מלחמה זו, עד שסוכ"ס ישלימו מה שנחסר בהעדרותם של שש מליון חיילים.

וכאמור, זוהי האזכרה האמיתית עבורם — למלא את שנחסר ביהדות מצד העדרותם, וכדי למלא עניני יהדות יש רק דרך אחת — להוסיף בלימוד התורה וקיום המצוות ועבודת התפלה, ובלשון המשנה בפרקי אבות שלומדים ביום הש"ק זה¹³⁴: תורה, עבודה — תפלות שבמקום קרבנות תקנום¹³⁵, וגמילות חסדים — קיום המצוות, שנכללים כולם בגמ"ח¹³⁶.

ובפשטות — שכל אחד יוסיף בלימוד התורה בעצמו, וגם ללמוד עם אחרים, עם עוד שנים-שלשה יהודים וכו', ועד"ז בנוגע לקיום המצוות, להוסיף בעצמו בקיום המצוות בהידור, ולפעול כן גם על אחרים.

וכל שאר הענינים, דברי התעוררות וכו', כולל גם כפי שמקשרים אותם עם ענינים שנעשים כדרך עמי הארץ — יש מקום לעשותם רק אם הם בדרך הכנה לענין העיקרי, שעיי"ז יבוא פועל טוב בנוגע להפצת היהדות בין בני עיי' לימוד התורה וקיום המצוות במעשה בפועל שהוא העיקר¹³⁷; אבל אם חיי"ו לא יבוא הדבר לידי פועל, אזי נשאר אותו חלל ביהדות כפי שהי' לפני"ז, שזהו מה שרצה היטלר בהריגת שש מליון הקדושים.

ועוד זאת, שאם אין הדבר בא לידי פועל, הרי זה פועל גרעון בהתעוררות שהיתה לפני"ז, שבגלל ההתעוררות כו' מרגיש שכבר יצא י"ח ושוב אינו צריך לעשות מאומה, משא"כ אילו לא היתה כל ההתעוררות כו'¹³⁸.

כד. ויה"ר שהקב"ה לא יתחשב עם הנהגת בני", אלא תומשך ותתגלה מלמעלה היד הגדולה החזקה והרמה¹³⁹,

(134) פ"א מ"ב.
 (135) ברכות כו, א"ב.
 (136) ראה לקו"ת פ' ראה כג, ג. ובכ"מ.
 (137) אבות שם מיי"ז.
 (138) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף, שיש
 עוד ענינים שנשארים בהתעוררות כו', ולא באים לידי פועל, וכפי שיתבאר לקמן.
 (139) ראה לקו"ת נשא כא, ב ואילך.
 אזה"ת וישלח רלה, סע"א ואילך. נ"ך (כרך א) ע' קלא. ועוד.